(ખાખી/કાળા રંગનું સ્ટીકર અહીં ચોંટાડવું)

CSM-5

Answer Book જવાબવહી

Medium of Answer (Choose any one)	
Gujarati	English
✓	

GPSC - 2019

2018-19

વિષય : General Studies - 2 (CSM-5)

પરીક્ષાની તારીખ : 03/03/2019

Marks : 150 Duration : 3 Hours

Q-01	5	1
Q-02	5	4
Q-03	5	1.75
Q-04	5	0.5
Q-05	5	2.5
Q-06	5	3
Q-07	5	3
Q-08	5	3.5
Q-09	5	3
Q-10	5	2
Q-11	10	8
Q-12	10	1.5
Q-13	10	0
Q-14	10	7
Q-15	10	3.5
Q-16	10	7
Q-17	10	0
Q-18	10	3
Q-19	10	1
Q-20	10	0
Q-21	10	5
Q-22	10	6
	150	66.25
		Sixty Six+ ¼

ર્કસ

પ્રશ્નોમાંથી વારે લખેલ 10 જવાબો ાંકન માટે ે લેવાશે. વાયના વધુ બો માટે ન્ય ગુણ ાપવામાં આવશે.

જ લખવા

ઉમેદવારે આ જગ્યામાં કંઈ લખવું નહીં	GPSC-2019 504001736

પરીક્ષકનું નામ, સહી અને તારીખ / Examiner's Name and Signature

સૂચનાઓ

(૧) ઉમેદવારના પ્રવેશપત્ર પરનો બેઠક નંબર, ટિકીટ નંબર, વિષય કોડ તથા બારકોડ સ્ટીકર પરનો ટિકિટ નંબર, બેઠક નંબર તથા વિષય કોડ એક જ છે તે ચકાસીને ઉપર બતાવેલ બોક્સમાં બારકોડ સ્ટીકર ચોંટાડવું. ત્યારબાદ નિરીક્ષકની સૂચના પ્રમાણે ખાખી/કાળા રંગનું સ્ટીકર તેના ઉપર ચોંટાડવું.

(૨) ઉમેદવારે નિયત જગ્યા સિવાય જવાબવહીના કોઈપણ ભાગમાં ટિકિટ નંબર, બેઠક નંબર કે તખલ્લુસ દર્શાવવા નહિ કે કોઈ પણ પ્રકારની નિશાની કરવી નહિ.

(૩) ઉમેદવાર વાદળી કે કાળી શાહીની બોલપેનથી ઉત્તરો લખી શકશે. પરંતુ તે સિવાયની કોઈ પણ રંગની શાહી, બોલપેન કે સ્કેચ પેનનો ઉપયોગ કરી શકશે નહિ.

(૪) ઉમેદવારે જવાબવહી નિરીક્ષકને સોંપતા પહેલાં ખાતરી કરી લેવી કે તેના ઉપર નિરીક્ષકની સહી થયેલ છે. નિરીક્ષકની સહી વગરની જવાબવહી તપાસવામાં આવશે નહિ.

(૫) ઉમેદવારે જે તે પ્રશ્ન માટે રાખવામાં આવેલ નિયત જગ્યામાં જ જવાબ લખવાના રહેશે.

(૬) ઉમેદવારે જે તે પ્રશ્ન માટે રાખવામાં આવેલ નિયત જગ્યા સિવાય અન્ય જગ્યાએ ઉત્તરો લખેલ હશે તો તે તપાસવામાં આવશે નહિ તથા શૂન્ય ગુણ આપવામાં આવશે.

(૭) જે તે પ્રશ્નમાં માંગેલ જવાબોની સંખ્યા મુજબ પ્રથમ લખેલ જવાબો મૂલ્યાંકન અને ગુણદાન માટે ધ્યાને લેવાશે અને તે સિવાયના જવાબો માટે શૂન્ય ગુણ આપવામાં રહેશે.

(૮) જવાબ લખવા માટે અલગથી કોઈ પ્રકારની જવાબવહી/પુરવણી આપવામાં આવશે નહિ.

(૯) ઉમેદવારે જે પ્રશ્નનો ઉત્તર ના લખેલ હોય અથવા જ્યાં ખાલી જગ્યા રહેતી હોય ત્યાં ત્રાંસી લીટી કરવાની રહેશે.

(૧૦) ઉપર્યુક્ત સૂચનાઓનો ભંગ કરનારને આયોગ યોગ્ય શિક્ષા કરી શકશે.

(૧૧) બેઠક નંબર લખવામાં ઉમેદવાર ભૂલ કરશે તો તે પછી કોઈ રજૂઆત ધ્યાને લેવામાં આવશે નહિ.

(૧૨) આ પ્રશ્નપત્રમાં જવાબના માધ્યમ માટે વિકલ્પ ઉપલબ્ધ છે. ઉમેદવારે ઉપલબ્ધ માધ્યમ પૈકી કોઈ એક માધ્યમની પસંદગી અવશ્ય દર્શાવવાની રહેશે (✓) અને ઉમેદવારે તે જ માધ્યમમાં જવાબ આપવાના રહેશે અન્યથા જવાબવહી તપાસવામાં આવશે નહિ.

Scanned by CamScanner

મેળવેલ ગુણ OBTAINED MARKS

કુલ ગુણ TOTAL MARKS:

પ્રશ્ન-1 જાહેર વહિવટ અને શાસન કેવી રીતે આધુનિક લોકશાહીનાં ભાગ બન્યા છે, તે સમજાવો.

Q.-1 Explain how Public Administration and Governance has become the part of modern democracy.

જાહેર વહીવટ : નીતિઓનું અમલ કરતી સર્વોચ્ચ સંસ્થા.

શાસન : નાગરિકોનું સંચાલન કરવાની સરકારની ગતિવિધિ.

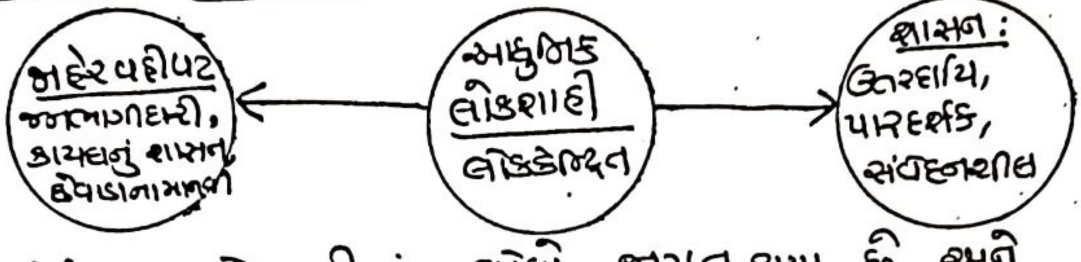

આધુનિક લોકશાહીમાં લોકો જાગૃત થયા છે અને સમાનતા, સ્વતંત્રતાના હકો સાથે કલ્યાણકારી રાજ્યની માંગ કરે છે.

1> જાહેર વહીવટ : નીતિનું યોગ્ય અમલીકરણ, છેવાડાના માનવી સુધી પહોંચ, ઈ-શાસન, m-શાસન, કાયદાનું શાસન સુનિશ્ચિત કરવા, જનમતનું નિર્માણ કરવાંમાં સફળ.
ઉદા : સ્વચ્છ ભારત, આયુષ્યમાનભારત, બંધારણીય મૂલ્યો સ્થાપિત કર્યા

2> શાસન : લોકકેન્દ્રિત શાસન જ્યાં પારદર્શિતા, ઉત્તરદાયિત્વ, કાર્યક્ષમતા હોય. સરકાર લોકો પ્રત્યે જવાબદાર હોય ઉદા. RTI, સિટિઝન ચાર્ટર, સોશિયલ ઓડિટ, ઈ-શાસન (ડિજિટલ ક્રાંતિ)...

આમ, આધુનિક લોકશાહી સ્થાપવામાં જાહેર વહીવટ અને શાસન તેનો અભિન્ન અંગ બની ગયું છે.

1

Q.1

Question is not replied in totality.

DO NOT WRITE HERE

Scanned by CamScanner

504001736

CSM-5

પ્રશ્ન-2	શું જી.એસ.ટી. કાઉન્સીલને સંઘીય સહકારીતતાનાં ઉદાહરણ રૂપે ગણી શકાય ? તમારો દૃષ્ટિકોણ જણાવો.	મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS
Q.-2	Can G.S.T. Council be considered as an example of cooperative federalism ? Give your views.	કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 5

જી.એસ.ટી. પરિષદ : ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ 279(A) અનુસાર ગઠન, જેમાં કેન્દ્રીય નાણામંત્રી (અધ્યક્ષ) અને બધા જ રાજ્યોના નાણા વિભાગના મંત્રીઓ/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશના પ્રતિનિધિઓનો સમાવેશ. જેથી કેન્દ્ર અને રાજ્ય એમ બંનેના સંઘીય સહકારીતાને યથાર્થ બનાવે.

⇒ ઉદાહરણ –

1) પરિષદમાં નીતિ વિષયક નિર્ણયો લેવા માટે 50% કોરમ અનિવાર્ય. (રાજ્યોની સહભાગિતા વધારે)

2) પરિષદમાં મતદાન સમયે $2/3$ મત રાજ્યોના પ્રતિનિધિઓ, $1/3$ કેન્દ્રીય પ્રતિનિધિઓ – આમ, રાજ્યોનો મત સુદૃઢ કરે.

→ વિશ્લેષણ : ~~કેન્દ્ર~~ રાજ્યના વસ્તુ અને સેવા કર અંતર્ગતના નિર્ણયો લેવા માટે, કરોમાં ફેરફાર કરવા, વસ્તુ કે સેવાને બાકાત રાખવા સહકારિતા જોઈ શકાય છે, પણ કરોની વહેંચણી નાણાપંચ ઉપર આધારિત જે સંઘવાદને મજબુત બનાવે છે. છતા, કેન્દ્ર-રાજ્યને એક મંચ પ્રદાન કરી Financial co-operative federalism માટે GST પરિષદ ઉત્તમ ઉદાહરણ છે.

4
Q.2

DO NOT WRITE HERE

Scanned by CamScanner

CSL-SM-5

મેળવેલ ગુણ OBTAINED MARKS

કુલ ગુણ TOTAL MARKS: 5

પ્રશ્ન-3 જાહેર નીતિ અને લોકશાહી શાસન વચ્ચેનો સંબંધ સમજાવો.

Q.-3 Explain the relationship between Public Policy and Democratic Governance.

જાહેરનીતિ :- લોકોનું સંચાલન કરવા માટેની નીતિ. જેનો મુખ્ય હેતુ કલ્યાણકારી રાજ્યની સ્થાપના. ઉદા. રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય નીતિ (National Health Policy).

લોકશાહી શાસન :- લોકો માટે, લોકોનું અને લોકો દ્વારા ચાલતું શાસન. ઉદા. ભારત, અમેરિકા વગેરે... દેશનું શાસન

સંબંધ:

1) લોકશાહીમાં ધારાકીય દ્વારા નીતિ નિર્માણ કરાય છે અને કારોબારી વડે તેનો અમલ કરાવવામાં આવે છે. 0.25 Q3

2) નીતિ નિર્માણથી અમલ સુધીની પદ્ધતિ જાહેરનીતિ છે. જેથી છેવાડાના માનવી સુધી નીતિનો લાભ પહોંચે તે જ સાચા અર્થે લોકશાહીની ફળશ્રુતિ.

3) સમાવેશી વિકાસ – લોકશાહીમાં બધા જ નાગરિકોના સર્વાંગી વિકાસ માટે જાહેરનીતિ બનાવી અમલ કરાવી શકાય. 1½ Q3

4) સાધન–સાધ્ય : લોકશાહી સાધ્ય છે. જ્યારે જાહેરનીતિ સાધન. સાધન પવિત્ર હશે તો જ સાધ્ય પવિત્ર મળશે. (ગાંધીજી).

5) જવાબદેહી, પારદર્શિતા, ભ્રષ્ટાચાર અટકાવવા, કાયદાના શાસન વગેરે સુનિશ્ચિત કરવા જાહેરનીતિ અનિવાર્ય – જે લોકશાહીનો પાયાનો સિદ્ધાંત છે.

– આમ, જાહેરનીતિ અને લોકશાહી શાસન પરસ્પર રામરાજ્યની સ્થાપના કરી શકે.

DO NOT WRITE HERE

Scanned by CamScanner

-4 બીજા વહિવટી સુધારણા પંચ દ્વારા સૂચિત “સહાયકતાનો સિદ્ધાંત” સમજાવો.

4 Explain “Principle of Subsidiarity” as proposed by the Second Administrative Reforms Commission.

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS
કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 5

જાહેર વહીવટમાં સુધારા માટે વર્ષ 2004 માં વિરપ્પા મોઈલીની અધ્યક્ષતામાં બીજા પ્રશાસનિક સુધાર આયોગનું ગઠન કરવામાં આવ્યું હતું - જેણે 'સહાયકતાનો સિદ્ધાંત' આપ્યો.

1) સહાયકતાના સિદ્ધાંત અનુસાર જાહેર સેવામાં ભરતી પ્રક્રિયા સિવાય લેટરલ એન્ટ્રી થકી પદાધિકારીઓને સહાયતા માટે નિમણૂક આપી શકાય જેથી શાસનમાં - કાર્યક્ષમતા, જવાબદેહી, પારદર્શિતા, જવાબદેહીતા, ઉત્તરદાયિત્વ વધે અને સુશાસનના લક્ષ્યો પ્રસ્થાપિત કરી શકાય..

2) આ ઉપરાંત તેમણે જણાવ્યું કે શાસનમાં જાહેર-સેવક અને લોકો, જાહેર સેવક અને સરકાર વચ્ચે સહાયકતા કરી- સામંજસ્ય બનાવી રાખવું જેથી જનભાગીદારી થકી સુશાસન સુનિશ્ચિત કરી શકાય.

3) સહાયકતા માટે પ્રશાસકો એ પરસ્પર સામંજસ્ય રાખવું અને વિભાગ- અન્ય વિભાગ સાથે સામંજસ્ય રાખશે તો વહીવટી કુશળતા, કાર્યક્ષમતા વધશે અને સુશાસનનું લક્ષ્ય પ્રાપ્ત થશે.

DO NOT WRITE HERE

Scanned by CamScanner

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS	કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 5

પ્રશ્ન-5 "વલણની અસંગતતા" એટલે શું ?

Q.-5 What is "Inconsistency of Attitude" ?

વલણ: વિષય, વસ્તુ કે વ્યક્તિ પ્રત્યે યોગ્ય/અયોગ્યતા ને આધારે પસંદ/નાપસંદ કરી તેને અનુરૂપ વ્યવહાર કરવો.

વલણની અસંગતતા :
જ્ઞાન કે લાગણીને આધારે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ માહિતી, કોઈ માન્યતા ધરાવતો હોય પણ વ્યવહારમાં તેનાથી વિરુદ્ધ વર્તન કરવું પડે તો માનસિક અશાંતિ સર્જાય છે.

ઉદાહરણ: જાહેર સેવક દ્વારા ભ્રષ્ટાચાર ન કરવો તેવી વિચારધારા હોય પણ જો તેવું આચરણ કરશો તો અસંગતતા સર્જાય છે. અને જો આવા સમયે તેને ઉપરી અધિકારી, વિભાગ મદદ કરશે તો ભ્રષ્ટાચાર પ્રત્યે તે સુસંગત થઈ જશે અને લોકશાહીના મૂલ્યોનો હ્રાસ થશે.

→ વ્યવહારૂ ઉદાહરણ: નિર્વ્યસની વ્યક્તિ પોતાના મિત્રો નશાકારક તત્ત્વોથી આનંદ લે તેવું જોઈને ધીમે ધીમે વલણમાં બદલાવ આવશે જે અસંગતતા સર્જશે.

→ વલણ કાયમી નથી. ઉચિત સંજોગો, માહિતી, જ્ઞાનને આધારે તેમાં પરિવર્તન આવે છે. હંમેશા તેવી કોશિશ કરવી જોઈએ વલણ સ્થાયી, મૂલ્યવાન, લોકહિતકારી રહે.

2½
Q.5

DO NOT WRITE HERE

Scanned by CamScanner

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS
કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 5

પ્રશ્ન-6 શું સંસદીય વિશેષાધિકારો અને કાયદા સમક્ષ સમાનતા એકબીજા સાથે અસંગત છે ? સમજાવો.

Q.-6 "Are Parliamentary Privileges and Equality before Law incompatible to each other" ? Explain.

સંસદીય વિશેષાધિકારો : ~~[illegible]~~ અનુ 105 ~~અને 194~~ અનુસાર સામુહિક અને વ્યક્તિગત વિશેષાધિકારો સંસદને વિશેષ-રૂપે સત્તા આપે છે જેવી કે ગુપ્ત બેઠક, વ્યક્તિ/અજાણ્યાઓને પ્રતિબંધિત કરવો, ન્યાયાલયમાં કાર્યવાહી પર પ્રતિબંધ, ધરપકડ પર પ્રતિબંધ વગેરે.

કાયદા સમક્ષ સમાનતા :
- વિશેષાધિકારોનો અભાવ
- કાયદા ઉલ્લંઘન સિવાય દંડિત નહી કરાય
- કાયદો સર્વોચ્ચ, તેની ઉપર કોઈ નહી

વિશ્લેષણ :

1) ભારતના દરેક નાગરિકો કાયદાથી સમાન છે તો સંસદીય વિશેષાધિકારો આપી અન્ય નાગરિકો સાથે ભેદભાવ.

2) સ્વતંત્ર ન્યાયપાલિકા – સંસદીય વિશેષાધિકારો અંતર્ગત મર્યાદિત, જે અન્ય નાગરિકોના હકોથી વિરુદ્ધ.

3) વિશેષાધિકારો – સંહિતાબદ્ધ કાયદો નથી, પરંપરા, માન્યતા, સંસદીય નિયમન આધારિત, ~~[illegible]~~ કાયદાની સર્વોચ્ચતાથી અસંગત.

⇒ ભારતમાં પ્રતિનિધિત્વ લોકશાહી, સંસદીય વ્યવસ્થા સ્વીકારેલ છે. જેમાં લોકશાહીનું સંચાલન કરવાં, સંસદની સર્વોચ્ચતા સાથે બંધારણીય-સર્વોચ્ચતા-જાળવી-રાખવા-વિશેષાધિકારો આવશ્યક જેથી લોકકેન્દ્રિત નીતિ બનાવી શકાય-ચર્ચાની સંસ્કૃતિ જળવાય

DO NOT WRITE HERE

3
Q.6

Scanned by CamScanner

CSM-5

મેળવેલ ગુણ OBTAINED MARKS

કુલ ગુણ TOTAL MARKS: 5

પ્રશ્ન-7 "પ્રતિભાવિત વહિવટ અને જવાબદાર સરકાર વચ્ચે ગેરસમજ ન થવી જોઈએ; જો કે, બન્ને પરસ્પર સંકળાયેલા છે." સમજાવો.

Q.-7 "Responsive Administration should not be confused with Responsible Government, though they both are interrelated." - Explain.

પ્રતિભાવિત વહિવટ અને જવાબદાર સરકાર બંને મૂળ રીતે "લોકો" પ્રત્યે જવાબદાર છે. તેથી તેમની વચ્ચે સામંજસ્ય હોવું અનિવાર્ય.

1) જવાબદાર સરકાર લોકકેન્દ્રિત નીતિ બનાવે, પ્રતિભાવિત વહિવટ તેની અમલ કરાવે તેથી છેવાડાના માનવી સુધી નીતિનો લાભ પહોંચાડવા બંનેનો સહયોગ જરૂરી.

ઉદા. આયુષ્યમાન ભારત – સરકાર બનાવે, વહિવટ અમલ કરાવે

2) સરકાર અને વહિવટ વચ્ચે અસમજ થાય તો તેની નકારાત્મક અસર આવે છે.

ઉદા: સરકાર – જાહેર ખર્ચ, તરલતા માટે કેન્દ્રીય બેંકને ભલામણ કરે, કેન્દ્રીય બેંકના વહિવટ દ્વારા તેનો ઇનકાર કરવો, – અસમજથી છેવટે તો લોકોને જ નુકસાન.

→ શું કરવું ? :– સરકાર અને વહિવટ બંને એકબીજાથી સહયોગ સાધી પારદર્શક, જવાબદાર, કાર્યક્ષમ અને જનકેન્દ્રિત લોકશાહીનું નિર્માણ કરી શકે. બંને એક જ રથના બે પૈડા છે. તેથી બંનેમાં સામંજસ્ય અનિવાર્ય. 3

DO NOT WRITE HERE

Scanned by CamScanner

Q-8 "વહિવટી ન્યાયનિર્ણય"ના ખ્યાલને ઉદાહરણો સહિત તપાસો.

8 Examine the concept of "Administrative Adjudication" with examples.

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS	કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 5

વહિવટી ન્યાયનિર્ણય :-

સંસ્થા કે વ્યક્તિ ⟶ [વહિવટી કાર્યો] + [ન્યાયિક કાર્યો]

ઉદાહરણ - કલેક્ટરનું પદ, ચૂંટણી પંચ, ન્યાયપંચો...

શા માટે અનિવાર્ય ? : ન્યાયપાલિકાનું કેસોનું ભારણ ઘટાડવા, ઝડપી ન્યાય સુનિશ્ચિત કરવા, નિષ્ણાતો દ્વારા ન્યાય, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતને અનુસરવા..

⇒ પ્રકૃતિ :- અર્ધન્યાયિક પ્રકૃતિ જે સિવિલ કોર્ટની સત્તાઓ ધરાવે છે. કોઈ વ્યક્તિને સમન્સ પાઠવી શકે, ન્યાયપાલિકામાંથી અહેવાલ, માહિતી મેળવી શકે, પરંપરાગત ભારતીય દંડસંહિતાને અનુસરતું નથી, તે બંધારણીય / બિનબંધારણીય હોય શકે

ઉદાહરણ : ચૂંટણી પંચ : ભારતના કાર્યોમાં રાષ્ટ્રપતિ ઉપરાષ્ટ્રપતિ, સંસદ, વિધાનસભાની ચૂંટણીઓ કરાવી વહિવટ કરે, સાથે તેમાં કોઈ સમસ્યા સર્જાય તો દિવાની સત્તાઓ અનુસાર ન્યાય ~~પ્રદ~~ કરે છે. જોકે કોઈ વ્યક્તિને ગેરલાયક ઠરાવવી, સમન્સ પાઠવવા વગેરે...

આમ, વહિવટી ન્યાયનિર્ણયથી વહિવટમાં કુશળતા, જવાબદેહીતા સાથે ન્યાયપાલિકામાં ભારણ ઘટ્યું છે

3½
Q.8

DO NOT WRITE HERE

Scanned by CamScanner

પ્રશ્ન-9 શું કાયદા દ્વારા નૈતિક મૂલ્યો લાગુ કરી શકાય ? વિવેચનાત્મક મૂલ્યાંકન કરો.

Q.-9 Can Ethical Values be enforced by Law ? Critically evaluate.

<u>કાયદો</u> એટલે સંહિતાબદ્ધ નિયમાવલી – શું કરવું કે શું ના કરવુંનો નિર્દેશ કરતો દસ્તાવેજ. જ્યારે

<u>નૈતિક મૂલ્યો</u>: આંતરિક રીતે વ્યક્તિના જીવનમાં શું ઉચિત/અનુચિત, યોગ્ય/અયોગ્ય, સાચુ/ખોટુ નક્કી કરવામાં મદદ કરે છે,

1) જો કાયદા થકી નૈતિકમૂલ્યો લાગુ કરવામાં આવે તો શું ખાતરી કે વ્યક્તિમાં તેનું સિંચન થશે?! કેમ કે મૂલ્યો આંતરિક મનોવૃત્તિ છે. કાયદા દ્વારા નૈતિકમૂલ્યો લાગુ કરી તેનુ મૂલ્યાંકન પણ કઠિન છે.

2) નૈતિકમૂલ્યો કાયદા સિવાય નહિ તો કેમ ?

I) વ્યક્તિ અને સંસ્થાને મૂલ્યવાન બનાવવા

II) સમાજીકરણ, સંસ્થાગતકરણથી નૈતિક મૂલ્યોનો વિકાસ કરવો.

III) શૈક્ષણિક સંસ્થા, પરિવાર, ધર્મ, ઉદાહરણોને આધારે.. 3 Q.9

"વધુ પડતા અને જટિલ કાયદા ભ્રષ્ટ સિસ્ટમને વિકૃત બનાવે"
– 2nd ARC..

– આથી, નૈતિક મૂલ્યોનું સિંચન કરવું, નૈતિક વ્યક્તિથી નૈતિક રાષ્ટ્ર બનશે. <u>બળાત્કારના કાયદા છતાં ગુના થાય છે</u> તેથી કાયદાથી નૈતિક મૂલ્યો <u>ના</u> લાગુ કરી શકાય.

CSM-5

કુલ ગુણ TOTAL MARKS:

DO NOT WRITE HERE

Scanned by CamScanner

પ્રશ્ન-10 સામાજીક પ્રભાવ અને સમજાવટ વચ્ચેનો તફાવત શું છે ? ઉદાહરણો આપી સમજાવો.

Q.-10 What is the difference between Social Influence and Persuasion ? Explain with examples.

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS

કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 5

સામાજીક પ્રભાવ	સમજાવટ
1) કોઈ અન્ય વ્યક્તિ કે વસ્તુ પ્રત્યે પ્રભાવિત થઈ વલણ બને.	1) કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા સમજાવટથી વલણ બને.
2) ઘટકો : 3 < આદેશ, અપેક્ષા, અનુપાલન	2) ઘટકો 3 : < સંદેશો, શ્રોતા, વક્તા
3) વ્યક્તિ સાથે પ્રત્યક્ષ સંબંધ હોય.	3) પ્રત્યક્ષ સંબંધ ના પણ હોય
4) ઉદા. પિતાજી સવારે સૂર્ય નમસ્કાર કરે તો પુત્રમાં પણ અનુપાલન થકી પ્રભાવ પડે. - કોઈ વ્યક્તિ સચીનથી પ્રભાવિત થઈ ક્રિકેટર બનવાનું નક્કી કરે.	4) ઉદા. કચ્છના રણના પર્યટન માટે કે સ્વચ્છ ભારતના વર્તણૂંક બદલાવ માટે અક્ષયકુમાર, અમિતાભ બચ્ચન જેવા વક્તા બની સંદેશો આપી સમજાવટ થાય તે. "દુર્ઘટના સે દેર ભલી" -NHAI સંદેશા દ્વારા લાગણી પર કાબુ

⇒ આમ, સામાજીક પ્રભાવ અને સમજાવટ ~~વલણ~~ કેળવવામાં મહત્વરૂપ થાય છે, પણ બંનેની પદ્ધતિ અલગ છે.

DO NOT WRITE HERE

Scanned by CamScanner

SM-5

વિભાગ - B

(1) પ્રશ્નક્રમાંક 11 થી 22.

(2) નીચેના 12 પૈકી ગમે તે 10 પ્રશ્નોના જવાબ લખવાના છે. ફક્ત પ્રથમ 10 લખાયેલાં પ્રશ્નો જ ધ્યાને લેવામાં આવશે.

(3) દરેક પ્રશ્નના 10 ગુણ છે.

(4) જવાબ આશરે 130 થી 140 શબ્દોમાં લખવાના છે.

SECTION - B

(1) Question No. 11 to 22

(2) Attempt any 10 out of 12 questions. Only the first 10 attempted questions would be considered.

(3) Each question carries 10 marks.

(4) Answer should be given approximately in 130 to 140 words.

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS

કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 10

પ્રશ્ન-11 ન્યાયાધિશોની નિમણુકોમાં ન્યાયાધિશો ન્યાયાધિશને પસંદ (કોલેજીયમ) કરે તે પધ્ધતિમાં ગુણ-દોષ રહેલા છે. વિવેચનાત્મક મૂલ્યાંકન કરો.

Q.-11 "Judges select Judges System (Collegium) for the appointment of judges has both merits and demerits." Critically examine.

કોલેજીયમ :- 3જા જજ કેસમાં ઉદ્ભવ, મુખ્ય ન્યાયધિશ અને 4 વરિષ્ઠ (SC) ન્યાયાધિશો દ્વારા સર્વોચ્ચ ન્યાયાલયના જજની ભલામણ રાષ્ટ્રપતિને કરવામાં આવે, એક જ વખત પુન: વિચારણા માટે મોકલી શકાય, બાદ તેને નિમણૂંક આપવી આવશ્યક.

ખામીઓ.

1) નિમણૂંકમાં પારદર્શિતાનો અભાવ

2) જજોની નિમણૂંક જજ જ કરે તેવુ માત્ર ભારતમાં.

3) નિમણૂંકના ધારા-ધોરણો, નિયુક્તિ માટેની લાયકાતોનો અભાવ.

4) ભાઈભતીજાવાદ, ભ્રષ્ટાચારને લીધે નવા જજોને તક નહી

Scanned by CamScanner

5) પુરુષપ્રધાનતા – મહિલાઓનો ફાળો બહુ ઓછો (હાલ 31 માંથી માત્ર 3 જ મહિલા જજ)

6) ઘણીવખત પુન: વિચારણા બાદ રાષ્ટ્રપતિ માટે પણ બાધ્યકારી જેથી જજોની ઇચ્છાશક્તિ અનુસાર જજોની નિમણૂક થાય... ઘણી વખત સરકાર દ્વારા જજોની નિયુક્તિમાં રાષ્ટ્રપતિ પાસે વિલંબ કરાવાય. (ઉદા.-જોસફ કુરિયન).

સમાધાન : 1) NJAC (રાષ્ટ્રીય ન્યાયિક નિયુક્તિ આયોગ) ને સુધારા સાથે લાગુ કરવું.

2) 2nd ARCની ભલામણ અનુસાર ~~રાષ્ટ્રીય~~ 'અખિલ ભારતીય ન્યાયિક સેવા' ગઠન – UPSC દ્વારા પારદર્શી પ્રક્રિયાથી

3) ન્યાયિક નિયુક્તિમાં નામ ભલામણ સાથે કારણો આપવા

4) રાષ્ટ્રપતિ પુન: વિચારણા મોકલે તો કારણો આપવા

5) ન્યાયપાલિકાને RTI અંતર્ગત લાવવું.

6) memorandom of Procedure બનાવી – પાલન કરવું.

⇒ "ન્યાયપાલિકાની સ્વતંત્રતા" બંધારણનો મૂળ ઢાંચો છે, તેથી ન્યાય સુનિશ્ચિત કરી જરૂરી ખામી દૂર કરવી જોઈએ. સાથે બંધારણના 'સત્તાના પૃથક્કરણ' ને પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ

DO NOT WRITE HERE

8

Q.11.

Scanned by CamScanner

પ્રશ્ન-12 "રાજ્યપાલોએ જુદી જુદી પરીસ્થિતિઓમાં એક સરખા નિર્ણય લીધા છે અને એક સરખી પરીસ્થિતિમાં જુદા જુદા નિર્ણયો લીધા છે." ઉપરોક્ત વિધાનના સંદર્ભમાં રાજ્યોમાં રાજ્યપાલની ભૂમિકાનું પૃથક્કરણ કરો.

Q.-12 "Governors have taken decision similarly in dissimilar circumstances and dissimilarly in similar circumstances." Analyze the role of Governors in States in reference to the above statement.

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS

કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 10

⇒ ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ-153 અનુસાર રાજ્યના બંધારણીય વડા તરીકે રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા રાજ્યપાલની નિમણૂંક કરવામાં આવે છે. રાજ્યપાલની સ્વવિવેકની સત્તાઓને કારણે પરિસ્થિતિ અનુસાર બંધારણ તેમને નિર્ણયો લેવાની સ્વતંત્રતા આપે છે.

1) જુદી પરિસ્થિતિમાં સરખા નિર્ણય :-

1) અલગ અલગ કારણો સર રાજ્યમાં બંધારણીય જોખમ [illegible] ભાંગ્યુ.. સર્જાય તો 356 અનુસાર રાષ્ટ્રપતિને ફરીથી લાદવા [illegible] મોકલવા માટે...

2) મુખ્યમંત્રી પાસેથી વારંવાર ~~બાબતની~~ માંગણી [illegible]

3) ત્રિશંકુ વિધાનસભા (Hung assembly) સમયે મુખ્યમંત્રીની નિમણૂંકમાં બહુમતીને આધારે નિર્ણય (સ્વાયત્તતા.)

4) કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોમાં વહીવટ સોંપાયો હોય તો અલગ પરિસ્થિતિ અનુસાર નિર્ણયો.

5) અનુસૂચિત ~~વિસ્તારો~~/ક્ષેત્રોમાં ઉપરાંત 5,6 અનુસૂચિ અનુસાર [illegible]) 2 Q.12

2) સમાન પરિસ્થિતિમાં અલગ નિર્ણયો -

1) રાજ્યની ખરડો રાષ્ટ્રપતિ પાસે મોકલવો કે કેમ? તે અંગે સ્વવિવેક અનુસાર નિર્ણયો લે છે.

2) મુખ્યમંત્રી અને મંત્રીપરિષદની ભલામણો અનુસાર બંધાયેલા નથી, તેથી સ્વવિવેકાનુસાર નિર્ણયો - અલગ-અલગ

3) માફીની સત્તા - સ્વવિવેક મુજબ ક્ષમા, પરિહાર, પ્રવિલંબન, લઘુકરણ અને વિરામ જેવી અલગ નિર્ણયો આપે છે.

4) ઘણી વાર ત્રિશંકુ વિધાનસભાના કિસ્સામાં લઘુમતી [illegible] પક્ષને સરકાર રચવા નિમંત્રણ આપે (~~કેન્દ્ર~~ [illegible] વિધાનસભા)

⇒ આમ, રાજ્યપાલને રાજ્યમાં બંધારણીય સંકટ માટે સ્વવિવેકની ~~સત્તાઓ~~ 1 આપેલ છે જે બંધારણીય રીતે લોકશાહી સંતુલન, નિષ્પક્ષતા જાળવી રાખવી જોઈએ.

Scanned by CamScanner

પ્રશ્ન-13 "પ્રમાણિત અને વિશ્વસનિય માહિતી (Data)નો અભાવ જાહેર નીતિ નિર્ધારણ, અમલીકરણ અને અસરકારકતાને અસર કરે છે." સમજાવો.

Q.-13 "Lack of Valid and Reliable Data affects the Formulation, Implementation and Effectiveness of Public Policies." Explain.

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS
કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 10

N.A.

Q.13

Scanned by CamScanner

પ્રશ્ન-14 42મો બંધારણીય સુધારો 'નાના બંધારણ' તરીકે જાણીતો છે. આ સુધારાની ચર્ચા કરો અને તેની ભારતીય રાજ્યવ્યવસ્થા પર પડેલી દુરોગામી અસરો વર્ણવો.

Q.-14 42nd Constitutional Amendment Act is famously called 'Mini Constitution.' Discuss this amendment and describe its far-reaching implications on the Indian Polity.

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS | કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 10

⇒ 1976માં 42માં બંધારણીય સુધારો કરવામાં આવ્યો જેમાં બંધારણમાં ઘણા ભાગ અને ઘણી કલમો ઉમેરવામાં આવી જેથી નાનું બંધારણ કહેવાય છે

સુધારા: (1) આમુખમાં ત્રણ શબ્દો: સમાજવાદ, બિનસાંપ્રદાયિકતા અને અખંડિતતા ઉમેરવામાં આવ્યાં.

(2) સ્વર્ણસિંહ સમિતિની ભલામણોને આધારે 10 મૂળભૂત ફરજો ઉમેરવામાં આવી.
[illegible] ઉમેરવામાં આવી.

(3) 323(A) અને (B) અંતર્ગત વહીવટી ટ્રિબ્યુનલો બનાવવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી

(4) અખિલ ભારતીય ન્યાયિક સેવાની જોગવાઈ (હજુ રચના કરી)

(5) રાજ્યનીતિના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોમાં 3: ઉદ્યોગોમાં મજૂરોની ભાગીદારી, સમાન કામ-સમાન વેતન અને પર્યાવરણીય સુરક્ષા (48A) ઉમેરવામાં આવ્યાં.

(6) રાષ્ટ્રીય કટોકટીને 1 વર્ષ બાદ [illegible] સીમા વધારવામાં આવી, લોકસભાનો કાર્યકાળ 6 વર્ષ કરવામાં આવ્યો.

ભારતીય રાજ્યવ્યવસ્થા પર અસરો:

1) કટોકટી, લોકસભાના કાર્યકાળની જોગવાઈઓ કેન્દ્રીય પ્રબળતા વધારી, ત્રીજા [illegible] સ્તરે ન્યાયિક સક્રિયતા, PIL ખૂલવ્યા.

2) ભારતીય રાજ્યવ્યવસ્થા – સમાજવાદ, ધર્મ નિરપેક્ષ બની, લોકોમાં અખંડિતતાની ભાવના જાગી, અલગાવવાદથી રક્ષણ.

3) આંતરિક સુરક્ષા મજબૂત બની, પ્રધાનમંત્રીના સ્થાને સંસદનું મહત્વ વધ્યું, કેબિનેટનો દરજ્જો (352)

4) લોકો પોતાની ફરજો પ્રત્યે જાગ્રત થયા

5) પર્યાવરણ સંવેદનશીલતા, ઉદ્યોગોમાં ભાગીદારી – ગાંધીવાદી [illegible]

⇒ ન્યાયપાલિકા મજબૂત બની, લોકભાગીદારી વધી, વર્તમાનમાં [illegible] રાજ્યની વ્યવસ્થામાં [illegible].

7

Scanned by CamScanner

પ્રશ્ન-15 "કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર - શાસન કલા, આર્થિક નીતિઓ તથા લશ્કરી વ્યૂહ રચના પરનો વાર્તાલાપ છે." સમકાલીન સંદર્ભમાં તેની પ્રાસંગિકતા તપાસો.

Q.-15 "Kautilya's Arthashastra is Indian discourse on State Craft, Economic Policies and Military Strategy." Examine its relevance in the present context.

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS
3½ Q.15
કુલ ગુણ / TOTAL MARKS 10

→ મૌર્યશાસનમાં કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રનો પ્રભાવ જોવા મળે છે જે આજે 2300 વર્ષ બાદ પણ પ્રાસંગિક છે...

1) શાસન કલા: કેન્દ્રીકૃત શાસન હતું- જેના પ્રશાસક રાજા તેની સહાય માટે ~~મંત્રી~~પરિષદ → અમાત્ય, રાજાને શાંતિપ્રિય નીતિ પરિષદની સલાહથી કાર્ય કરવું- … આજે પણ લોકશાહી હોવા છતાં તેટલું જ પ્રાસંગિક છે. પ્રધાનમંત્રી અને મંત્રીમંડળ વડે સામુહિક શાસન કરાય છે.

2) આર્થિક નીતિ: રાજા જનપદનો સ્વામી છે વિવિધ તીર્થો … મહેસૂલી આવક કરી તેનું જન- પ્રજામાં પુનઃશાસન વહેંચી … કલ્યાણ, સૈન્યમાં વાપરવી. તેના માટે કોષની રચના. આજે પણ કર વ્યવસ્થા અને સંચિત નીધિ ને સરકારની જ વ્યવસ્થા… કર ચોરી ત્યારે ના હતી, વર્તમાનમાં ગુનાઓ ની વ્યવસ્થા ડિજિટલ માધ્યમોથી પૂર્તિ કરવી પ્રાસંગિક છે.

3) લશ્કરી વ્યૂહ: રાજા શત્રુના બચાવ માટે વિશાળ વેતનભોગી સેના રાખશે, જેના વ્યૂહાત્મક કાર્યો માટે … આજે પણ આંતરિક અને બાહ્ય દુશ્મનો ગઠન કરવાનું. આજે પણ … (આતંકવાદ, નક્સલવાદ) થી રક્ષણ … સુરક્ષા … સેના, એરફોર્સ સુરક્ષા. તેમને વેતન મળેલી સુવ્યવસ્થા. આ ઉપરાંત મિત્રનો વ્યૂહાત્મક પ્રયોગ બતાવો - જે મુજબ આપણા પડોશી મિત્ર ના હોય તો તેના પડોશીનો મિત્ર બનવું … દુશ્મનનો દુશ્મન મિત્ર બની શકે મંડળનીતિ. જેથી … આજે પ્રાસંગિક છે. ભારત-ચીન → જાપાન.

→ આમ, બુદ્ધિશાળી કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રના … સિદ્ધાંતો રાજા, આજના … પ્રાસંગિક છે.

Scanned by CamScanner

પ્રશ્ન-16 નાગરીક સેવાઓની તટસ્થતા, કાયદાના શાસનના સિધ્ધાંતોના પ્રયોગો પર કેવી રીતે આધારીત છે, તેનું વિવેચનાત્મક મૂલ્યાંકન કરો.

Q.-16 Critically analyze how Civil Service Neutrality is founded on the application of the principles of Rule of Law.

⇒ નાગરિક સેવાની તટસ્થતા: નાગરિક સેવકે ધર્મ, જાતિ, લિંગ કે અન્ય માનાંક આધારે ભેદભાવ ન કરવો.

કાયદાનું શાસન: 1) કાયદા સમક્ષ બધા વ્યક્તિ સમાન

2) કાયદાના ઉલ્લંઘન સિવાય દંડ ન કરી શકાય.

3) વ્યક્તિના વિશેષાધિકારોની અનુપસ્થિતિ (અભાવ).

1) નાગરિક સેવક પોતાના કાર્યો દરમ્યાન કાયદા સમક્ષ બધાને સમાન રીતે રક્ષણ આપવા બંધાયેલ છે. તેથી ભાઈભતીજાવાદ, સગાવાદને કોઈ સ્થાન નથી. કાયદાના શાસનના રૂપમાં તટસ્થતા પ્રગટ થાય છે.

2) નાગરિક સેવક ફરજ દરમ્યાન કોઈના વ્યક્તિ સ્વતંત્રતાના હક્ક છીનવી ના શકે. કાયદાના ઉલ્લંઘન બદલ જ તેની પૂછપરછ, ધરપકડ થઈ શકે. ત્યાં પણ ભાઈભતીજાવાદ કે સગાવાદ, રાજનીતિક દબાણને સ્થાન નથી. - કાયદો જ સર્વોચ્ચ છે તટસ્થતા આપે છે

3) વિશેષાધિકારો નહીં - કોઈ પણ નાગરિકને જાતિમાં વિશેષ રીતે ફરજ નહી પણ બધાની જેમ સમાન રીતે વર્તન કરવું.

⇒ વિવેચના (આલોચના): રાજનીતિક દખલગીરી, નૈતિક મૂલ્યોનું ધોવાણ, ભ્રષ્ટાચાર, લોકહિતને સ્થાને સ્વહિત, રાજનીતિ અને વહિવટી પક્ષ ગઠજોડ થી કાયદાનું શાસન નિષ્ફળ છે - નાગરિક સેવક નિષ્પક્ષ રહી શકતો નથી.

7
Q.16

⇒ આચારસંહિતા, નૈતિક સંહિતા, ઈ-શાસન, રાજનીતિક હસ્તક્ષેપ ઘટાડવા ઈ-મેઈલ/લીખિત હુકમો વગેરે વ્યક્તિને તટસ્થ રહેવું જેવા પ્રકારના પગલાંથી - કાયદાનું શાસન અમલમાં લોકશાહી સુદૃઢ બની શકે.

Scanned by CamScanner

પ્રશ્ન-17 શું 2014નો વ્હીસલ બ્લોઅર સંરક્ષણ અધિનિયમ નાગરીકોના લાભ માટે આર.ટી. આઈ.ને સુદ્દઢ બનાવવા મદદરૂપ થયો છે ? ચર્ચા કરો.

Q.-17 Has the Whistle Blowers Protection Act, 2014 helped in strengthening the R.T.I. for the benefit of citizens ? Discuss.

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS
કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 10

N.A.

Q.17

Scanned by CamScanner

પ્રશ્ન-18 "ડીજીટલ ઈન્ડીયા ત્રણ ઘટકો ધરાવે છે. - સુરક્ષિત અને સ્થિર ડીજીટલ માળખાનો વિકાસ, સરકારી સેવાઓને ડીજીટલી પહોંચાડવી અને સાર્વત્રિક ડીજીટલ સાક્ષરતા." ખુલાસાવાર સમજાવો.

Q.-18 "Digital India consists of three components - the development of secure and stable digital infrastructure, delivering government services digitally and universal digital literacy." Elucidate.

વર્ષ 2015માં ઈ-શાસનને મજબુત કરવા 3 ઘટકો અને 9 ઉપ-ઘટકો સાથે ડિજીટલ ઈન્ડિયાની શરૂઆત કરવામાં આવી.

1) સુરક્ષિત અને સ્થિર ડીજીટલ માળખાનો વિકાસ:
લોકોને ડિજિટલ પહોંચ સુનિશ્ચિત કરવા ડિજિટલ માળખુ બનાવવું જે માટે ભારતનેટ થકી 2.5 લાખ ગ્રામપંચાયતોને બ્રોડબેન્ડ કનેક્ટીવીટી, વાઈફાઈ પ્રોગ્રામ, ઈન્ટરનેટ સુવિધામાં 3G → 4G → 5G તરફ પગલા, તેની સુરક્ષા માટે સાયબર કોઓર્ડિનેશન પ્રણાલી વિકસાવી, સેટેલાઈટ થકી GSAT 11, GSAT 29 થકી ? જમ્મુ કશ્મીર, ઉત્તરપૂર્વ, અંતરિયાળ ક્ષેત્રોમાં ડિજીટલ માળખુ વિકસાવ્યું સાથે સુરક્ષા માટે NIC-CERT, CERT-In, CERT-Fin વગેરે.. 3 Q.18

2) સરકારી સેવાને ડિજિટલી પહોંચ :-
DBT (પ્રત્યક્ષ લાભ હસ્તાંતરણ), પહેલ, ઉજ્જવલામાં સબ્સિડી, જનધન-આધાર-મોબાઈલ (Trinity) થકી, ઈ-શાસનમાં ઉમંગ એપ., NA પ્રક્રિયા ઓનલાઈન કરવી, mygov.in જનભાગીદારી સુનિશ્ચિત કરવી, લોકભાગીદારી થકી સુશાસન, પારદર્શિતા, જવાબદેહી ? Lack of depth in answer.

3) ડિજિટલ સાક્ષરતા: PMGDISHA (પ્રધાનમંત્રી ગ્રામીણ ડિજિટલ સાક્ષરતા અભિયાન), ડિજિટલ સાક્ષરતા અભિયાન, સામુદાયિક સેવા કેન્દ્રો, કિસાન વિકાસ કેન્દ્રો, ડિજિટલ મિત્ર વગેરેથી લોકોમાં સાક્ષરતા વધારવી આવશ્યક છે. ?

⇒ [લોકો સાક્ષર કરી] → [માળખુ ઉપલબ્ધ ઉપયોગ કરવો] → [પારદર્શિ, સમયબદ્ધ, ભ્રષ્ટાચારમુક્ત સેવા મેળવી શકશે]

= આમ, સુશાસનથી ઈ-શાસન તરફના પગથિયે ડિજિટલ ઈન્ડિયાના આ ત્રણેય ઘટકો મદદ કરી જ્ઞાન ભારતનું નિર્માણ કરી શકાશે.

Scanned by CamScanner

પ્રશ્ન-19 સહાનુભૂતી અને આદરના ગુણો જાહેર સેવામાં કેવી રીતે પ્રગટ થવાં જોઈએ ? ઉદાહરણો સહિત સમજાવો.

Q.-19 How should virtues of empathy and respect get manifested in Public Service ? Explain with examples.

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS
કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 10

સમાનુભૂતિ (empathy) :- કોઈ વ્યક્તિની સ્થિતિને સમજી, સહાનુભૂતી કેળવવી અને તેની મદદ કરવી.

આદર : નાગરિક સેવકની નિમણૂંક લોકોની સેવા કરવા માટે થાય છે, લોકશાહી રિયાસતોની પ્રાપ્તિ કરવા - જેથી તે લોકોનો વારસ છે નહિં કે ઈન્સ્પેક્ટર.

કેવી રીતે પ્રગટ થવા ?

સમાનુભૂતી : 1) ભાવાત્મક બુદ્ધિમત્તાથી - પોતાની અને સામે વાળાની લાગણી સમજીને સંબંધોનું સંચાલન કરવું

ઉદાહરણ : જાહેર સેવા માટે મોટી લાઈન હશે, પાછળ 65-70 વર્ષના વૃદ્ધ દાદા/દાદી લાઈનમાં ઉભા હોય તો તેમની લાગણી/પરિસ્થિતિ સમજીને તેમને પ્રાથમિકતા આપવી.

2) વલણ : સમાનુભૂતીના મૂલ્યો, તેમાં દૃઢ વિશ્વાસથી સેવામાં સતત શિક્ષણ, અવલોકન, લાગણી વડે સમાનુભૂતી પ્રગટ થવી જોઈએ.

આદર : 1) વિનમ્રતા : કોઈ પણ નાગરિક સાથે ભાગીદારીની વર્તણ કરવી વિનમ્રતાથી ~~[illegible]~~ દિલથી અને ભેદભાવ વગર વિનમ્રતાથી વર્તવું. ઈન્સ્પેક્ટરરાજ/બાબુની નકારાત્મક વલણથી બચવું.

2) સ્વયં સાથે માનવ ~~પહેલા~~, નાગરિક પહેલા અને પછી અધિકારી તરીકે ભાવનાથી બધા સાથે સમાન આદરપૂર્વક વ્યવહાર કરવો. ઉદાહરણ : કાર્યસ્થળે કોઈ સમસ્યા લઈને વ્યક્તિ આવે તો આદરથી આવકારવો, નહિં કે waiting room માં બેસાડવો. આમ, સમાનુભૂતિ અને આદરના ગુણો જાહેર સેવામાં ભાવાત્મક બુદ્ધિમત્તા, સહાનુભૂતિ, વિનમ્રતા, માનવતાથી પ્રગટ થાય છે.

Scanned by CamScanner

CSM-5

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS

કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 10

પ્રશ્ન-20 બીજા વહિવટી સુધારણા પંચ દ્વારા ભલામણ કરાયેલ જાહેર સેવા સંહિતાની મુખ્ય વિશેષતાઓની ચર્ચા કરો.

Q.-20 Discuss the main features of the Public Services Code as recommended by the 2nd Administrative Reforms Commission.

વિરપ્પા મોઈલીની અધ્યક્ષતામાં બીજા પ્રશાસનીક સુધાર આયોગનું ગઠન કરવામાં આવ્યું જેણે 14 અહેવાલો રજૂ કર્યા. જાહેર સેવાની સંહિતાનો તેમાં સમાવેશ થાય છે.

1) લેટરલ એન્ટ્રી :- વિશેષજ્ઞોને જાહેર સેવામાં સ્થાન આપવું. કોઈપણ વ્યવસ્થાના અમલગીરી ~~...~~ બાબત અધિકૃત સારી રીતે કરી શકે.

2) ~~સરકારી~~ સેવકોને ~~...~~ સમગ્ર કાર્યકાળ દરમ્યાન એક જ જાહેર વિભાગમાં રાખવા જેથી નિષ્ણાત બની શકે.

3) જાહેર સેવકને સંરક્ષણ આપતી બંધારણની કલમ-311 ને રદ્દ કરવી

4) રાજકીય હસ્તક્ષેપ રોકવા પ્રતિબંધાત્મક નિર્દેશોને લેખિત/ફરજિયાત રીતે આપવા.

5) ભરતી: પારદર્શી, ઝડપી ભરતી પ્રક્રિયા કરવી, ખાલી જગ્યાઓ જલ્દી ભરવી, યોગ્યતાના બદલે ક્ષમતાને આધારે નિમણૂંક કરવી.

6) ભ્રષ્ટાચાર અટકાવવા જાહેર સેવાના વ્યક્તિ અને સંસ્થાઓને [illegible] બનાવવા.

7) જાહેર સેવામાં નૈતિક સંહિતા લાગુ કરવી.

8) માહિતી અધિકારના કાયદામાં સુધારો કરવો, Official Secrecy Act, 1923 નાબૂદ કરવો; અલગ સંસ્થાન તેમ ઊભું કરવું.

9) જાહેર સેવકની જવાબદેહી સુનિશ્ચિત કરવા માટે તેમના બધા કાર્યોને ઈ-શાસન અંતર્ગત કરવા, સાથે માહિતીનું અગ્ર સક્રિયપણે જાહેર કરવી.

10) સારા કાર્ય માટે પુરસ્કારવા.

⇒ આમ, પ્રશાસનિક આયોગ જાહેરસેવામાં સુધારા થકી ઉત્તમ વહીવટીકરણનું કાર્ય છે.

0
Q.20

Scanned by CamScanner

પ્રશ્ન-21 શું 'સુ:શાસન' 'નૈતિક શાસન'નું સૂચક છે ? ઉદાહરણો સહિત સમજાવો.

Q.-21 Is 'Good Governance' an indicator of 'Ethical Governance'? Explain with examples.

મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS	કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 10
5	

સુશાસન :- જવાબદાર સરકાર + લોકકેન્દ્રિત નીતિ + વિશ્વસનીય ન્યાયતંત્ર

નૈતિક શાસન – સુશાસનથી આગળ નૈતિક મૂલ્યો/માનકોને આધારે કરવામાં આવતું શાસન.

⇒ સુશાસન → નૈતિક શાસનનું સૂચક કેવી રીતે ?

1) સુશાસનમાં જવાબદેહી, ઉત્તરદાયિત્વ હોવું જોઈએ – જેથી સરકાર/ પ્રશાસકો પોતાની દરેક ગતિવિધિ માટે જનતા પ્રત્યે જવાબદેહ બને. તે જનકલ્યાણકારી યોજના બનાવે – જે ઉપયોગિતાવાદ (J.S. mill) અનુસાર નૈતિક છે. ઉદા - ઇ શાસન, mygov.in

2) પારદર્શિતા, જનભાગીદારી :- સુશાસનમાં દરેક કાર્યની માહિતી જનતા સમક્ષ હોવી જોઈએ – જેથી વિકાસની પ્રક્રિયામાં ભાગ લઈ શકે, અન્યાય અટકાવી શકે – ન્યાયનો સિદ્ધાંત નૈતિક ~~સૂચક~~ છે. ઉદા - RTI, સિટિઝન ચાર્ટર.

3) કાર્યક્ષમતા, અસરકારકતા :- પ્રશાસકીય અસરકારકતા હોવી ઘટે. નીતિનું યોગ્ય અમલીકરણ, છેવાડાના માનવી સુધી પહોંચ થાય – જે નૈતિક રીતે ઉચિત.

4) સમાવેશી/સમતામૂલક (Inclusive, Equitable) :- સમાન રીતે વિકાસના ફળો દરેક વર્ગોને સમાન તક મળે, લઘુમતી હિતોનું રક્ષણ મળે. ઉદાહરણ = અનામત વ્યવસ્થા,

5) ભ્રષ્ટાચારનો અભાવ : આચરણ જ પવિત્ર હોવું.

"સાધન પવિત્ર તો સાધ્ય પવિત્ર → નૈતિકતા → ગાંધીજી"

ઉદા. CBI, CVC, લોકપાલ લોકાયુક્ત વગેરે.. ઇ-શાસન, DBT...

⇒ આમ, સુશાસનના ઘટકો થકી સર્વાંગી વિકાસ, સાધન અને સાધ્ય પવિત્ર રાખી ઉપયોગિતાવાદ અનુસાર નૈતિક શાસનની રચના કરી શકાય.

5 Q.21

Scanned by CamScanner

પ્રશ્ન-22	ન્યાયિક સમીક્ષા, ન્યાયિક સક્રિયતા અને ન્યાયિક અતિરેક વચ્ચેનો તફાવત યોગ્ય ઉદાહરણો સહિત જણાવો.	મેળવેલ ગુણ / OBTAINED MARKS
Q.-22	Differentiate Judicial Review, Judicial Activism and Judicial Overreach with suitable examples.	કુલ ગુણ / TOTAL MARKS: 10

1) **ન્યાયિક સમીક્ષા** : ન્યાયાલય દ્વારા કારોબારીના આદેશો / ધારાકીયના કાયદા કે કોઈ વ્યક્તિની ગતિવિધિ બંધારણ-અનુસાર છે કે કેમ તેની સમીક્ષા કરવી. બંધારણના અનુચ્છેદ 32, 226, 132 થી 136, 137, 143 અનુસાર ન્યાયાલય આવી સત્તા ધરાવે છે. બંધારણની સર્વોચ્ચતા જાળવી રાખે છે. **ઉદાહરણ** : 1) શંકરીપ્રસાદ કેસમાં સંપત્તિના અધિકારને લક્ષી મૂળ હકો બદલી ના શકાય, 2) ગોલકનાથ કેસમાં જણાવ્યુ કે 368 મુજબ મૂળ હકો બદલી શકાય.

2) **ન્યાયિક સક્રિયતા** : PIL કે સુઓમોટો ન્યાયપાલિકા દ્વારા કોઈ કાયદો/આદેશોને રદ કરવો કે લોકોના મૂળ હકોનું ઉલ્લંઘન ના થાય તેની કાળજી રાખવી.
ADM જબલપુર કેસથી ઉદ્ભવ, 1990માં પ્રબળ બન્યું.
ઉદાહરણ : પુટ્ટુસ્વામી કેસમાં PILની જરૂરથી ખાનગીપણાને મૂળભૂત હક આપવો, નવતેજસિંઘ જોહર કેસમાં LGBTQને ગુનાહિત પ્રવૃત્તિથી મુક્ત આપવી, આધારની બંધારણીયતા ચકાસવી વગેરે...

3) **ન્યાયિક અતિક્રમણ** : ન્યાયપાલિકા પોતાના કાર્યક્ષેત્રથી બહાર જઈ આવે, ધારાકીય/કારોબારીમાં હસ્તક્ષેપ કરે તે ન્યાયિક અતિક્રમણ. **ઉદા.** અરુણ ગોપાલ કેસમાં 8-10 કલાક ફટાકડા ફોડવાનો આદેશ, સુભાષ કાશીનાથ કેસમાં એટ્રોસિટી કાયદામાં સુધારો કરવો, રાજેશ શર્મા કેસમાં દહેજના કાયદામાં સુધારો, એમ.સી. મેહતા કેસમાં BS IV વાહનો 31/03/2020 બાદ ચલાવવા પ્રતિબંધ વગેરે...

⇒ મિનર્વા મિલ્સ કેસ અનુસાર સમીક્ષા → બંધારણના માળખામાં (પણ) અતિક્રમણ → બંધારણ અને સત્તાના વિભાજનની વિરુદ્ધ સંતુલન જરૂરી

6 Q.22